

I. Opphold i Norge

A. Krav om arbeidstillatelse

Alle som skal arbeide i Norge må som hovedregel ha en arbeidstillatelse. Du trenger tillatelse selv om du skal arbeide uten å motta betaling. Bare noen få grupper er unntatt fra kravet om arbeidstillatelse. Når du søker om tillatelse må du betale et gebyr. Mer informasjon finner du på www.udi.no/arbeid.

B. Fornyelse av arbeidstillatelse

Arbeidstillatelser gjelder som regel for ett år om gangen. Hvis du har en tillatelse som kan fornyes, må du søke om fornyelse minst en måned før tillatelsen går ut. Når du søker om fornyelse må du betale et gebyr. Kontakt politiet på hjemstedet ditt for å søke eller for å få mer informasjon.

C. Bosettingstillatelse

Noen arbeidstillatelser gir deg rett til permanent opphold i Norge. Det står i svaret på søknaden din (vedtaket) om du kan få permanent opphold.

D. Arbeidstillatelser for personer fra EØS/EU/EFTA

Er du fra et land i EU/EØS/EFTA-området, kan du få arbeidstillatelse i Norge hvis du har et arbeidstilbud her. For alle EU/EØS/EFTA -borgere er det gratis å søke arbeidstillatelse etter EU/EØS reglene. En slik tillatelse gir rett til å arbeide i Norge og gis som regel for fem år om gangen. Den gir ikke rett til permanent opphold (bosettingstillatelse). Mer om EØS-reglene kan du lese på www.udi.no/eos.

E. Familieinnvandring

Familieinnvandring betyr at noen i familien din kan flytte til Norge for å bo her.

F. Besøksvisum

Dersom noen som ønsker å besøke deg trenger visum for å komme på besøk til Norge, må de levere en søknad om besøksvisum ved den norske utenriksstasjonen i landet der de bor.

G. Besøk fra visumfrie land

Dersom personer fra visumfrie land ønsker å besøke deg i Norge, kan de gjøre det hvis de har midler til å dekke reise og opphold.

H. Tap av tillatelser og utvisning

Du mister arbeids- eller bosettingstillatelsen din hvis du har gitt myndighetene feil opplysninger. Du må reise fra Norge dersom du mister tillatelsen din. Du kan bli utvist dersom du bryter reglene i utlendingsloven eller blir dømt for en straffbar handling. Hvis du blir utvist, kan du ikke komme tilbake til Norge så lenge utvisningen din gjelder. Innreiseforbudet gjelder vanligvis også resten av Schengen-området.

I. Statsborgerskap

Hvis du har en tillatelse som gir rett til permanent opphold i Norge, kan du normalt søke om å bli norsk statsborger når du har bodd i Norge i syv år. Det er egne regler for statsborgerskap for barn og for personer som er gift med norske statsborgere. Mer om statsborgerskap finner du på www.udi.no/statsborgerskap.

II. Den første tiden i Norge

A. Kontakt med politiet

Senest syv dager etter ankomst til Norge må du møte opp hos politiet. På politistasjonen må du vise passet ditt eller annet legitimasjonspapir og gi alle nødvendige opplysninger. Hvis du ikke melder deg hos politiet, oppholder du deg ulovlig i Norge. Det kan føre til at du blir utvist fra landet. Det er andre regler for EØS/EU/EFTA-borgere.

B. Kontakt med folkeregisteret

Innen åtte dager etter ankomst til Norge må du møte opp og registrere deg hos folkeregisteret. Hos folkeregisteret må du vise passet ditt. Folkeregisteret kan be om å få se flere originaldokumenter. Du kan få flere opplysninger hos folkeregisteret på www.skatteetaten.no. Det er andre regler for EØS/EU/EFTA-borgere.

C. Tuberkuloseundersøkelse

De fleste som skal oppholde seg i Norge i mer enn tre måneder, må møte opp til tuberkuloseundersøkelse. Du vil som oftest få et brev med informasjon om når og hvor du skal møte opp for å ta prøven. Hvis du ikke mottar et slikt brev, må du ta kontakt med helsesøsteren eller kommunelegen i kommunen der du bor.

D. Medlemskap i folketrygden

Medlemskap i folketrygden gir deg en rekke rettigheter i Norge, som f.eks rett til gratis sykehusinnleggelse.

E. Førerkort

For å kjøre bil i Norge må du ha et gyldig førerkort. Hvis du har førerkort fra et annet land, må du kontakte vegveset. Der vil du få informasjon om hva du må gjøre for at ditt førerkort skal være gyldig i Norge. Førerkort fra andre EØS-land vil som regel være gyldig i Norge. Du kan få vite mer om førerkort og det å kjøre bil i Norge på www.vegvesen.no/forerkort.

III. Norskopplæring

A. Norskopplæring

Det er viktig å kunne norsk for å leve i Norge. Norske myndigheter krever at de som har til hensikt å ta varig opphold i Norge, lærer seg norsk. For å kunne få permanent opphold i Norge (bosettingstillatelse) og senere norsk statsborgerskap må du ha gjennomført 300 timer norskopplæring.

B. Plikt til å delta

Du har plikt til å delta på 300 timers opplæring i norsk og samfunnskunnskap dersom:

- du er mellom 16 og 55 år, og
- har en arbeidstillatelse som gir rett til permanent opphold (bosettingstillatelse) eller
- er gift/samboer med en person som har arbeidstillatelse som gir rett til permanent opphold.

Du har ikke plikt til å delta på opplæringen når:

- du har en arbeidstillatelse etter EØS-reglene
- du har en arbeidstillatelse som ikke gir rett til permanent opphold (bosettingstillatelse), for eksempel au pair.

C. Kostnader

Du har ikke rett til gratis opplæring. Dette må du selv eller arbeidsgiveren din betale for.

D. Mer informasjon om norskopplæring

Det er kommunen du bor i, som har ansvar for opplæringen. Du kan få mer informasjon om dette ved å kontakte servicesenteret eller voksenopplæringen i kommunen.

IV. Arbeid og arbeidsmarked

A. Arbeidskontrakt

Når du får en jobb, skal både du og arbeidsgiveren din skrive under på en arbeidskontrakt. I kontrakten skriver arbeidsgiveren din blant annet hva du skal jobbe med, hvor mye du skal få i lønn, hvor mange timer du skal arbeide, og hvilke regler som gjelder for oppsigelse av kontrakten.

B. Lønn, skatt og skattekort

Når du skal arbeide, må du be om å få et skattekort fra likningskontoret i kommunen din.

C. Selvangivelse

En selvangivelse er en samlet oversikt over dine økonomiske forhold. Den er en skatteberegning der det står hvor mye du har tjent i løpet av et år og andre økonomisk relevante forhold.

D. Arbeidsledighet

Hvis du blir arbeidsledig, plikter du å melde fra om dette til politiet. Du mister din tillatelse til å jobbe i Norge, men kan søke om ny arbeidstillatelse hvis du får et nytt arbeidstilbud. Ta kontakt med politiet der du bor. For EØS-borgere er det egne regler.

E. NAV

NAV består av den statlige Arbeids- og velferdsforvaltningen (tidligere Aetat og trygdeetaten) og sosialtjenesten i kommunene. På ditt lokale NAV-kontor kan du få oversikt over ledige stillinger som er utlyst.

>>>

V. Helse

A. Sykehus og legevakt

I Norge drar man ikke på egenhånd til sykehus når man blir syk. I kontortiden skal du kontakte din fastlege. Hvis tilstanden er alvorlig eller du trenger lege utenom vanlig kontortid, må du ta kontakt med legevakten. Du blir henvist til sykehus hvis det er nødvendig. Du må betale egenandel på legevakten. Innleggelse på sykehus er gratis når du er medlem av folketrygden. Nummeret til legevakten der du bor, kan du finne i telefonkatalogen.

B. Lege

Etter at du har registrert deg i folkeregisteret, får du et brev fra Trygdeetaten som informerer om din mulighet til å velge en lege i nærheten av der du bor. Les om fastlegeordningen og andre praktiske opplysninger som time hos lege, bytte av fastlege, henvisning til spesialist og betaling.

C. Taushetsplikt

Alt helsepersonell i Norge har taushetsplikt. Det betyr at de ikke har lov til å fortelle til andre hva slags sykdom eller plager du har, om du ikke vil det selv. De kan ikke en gang fortelle navnet ditt til noen, eller at du er pasient.

D. Ring 113 for Øyeblikkelig hjelp

I kritiske tilstander eller livstruende situasjoner skal du straks ringe Øyeblikkelig hjelp på 113. Når du ringer 113, forklarer du hva som har skjedd, og oppgir adresse og telefonnummer.

E. Sykt barn

Dersom du har ett eller to barn under 12 år, har du rett til inntil 10 dagers permisjon pr. kalenderår. Hos legen betaler barn under 12 år ingen egenandel (du må eventuelt betale for materiell). Spør legen din hvilke regler som gjelder dersom barnet blir kronisk syk eller innlagt på sykehus.

F. Graviditet og fødsel

I Norge føder de fleste kvinner på sykehus, og barnets far eller en annen person kan være til stede under fødselen.

G. Abort

I Norge kan gravide kvinner selv bestemme om de vil ha barnet eller ikke. En abort må skje i løpet av de 12 første ukene. Hvis du ønsker å ta abort, må du ta kontakt med fastlegen din.

H. Psykiske problemer

Hvis du får psykiske problemer, som for eksempel angst og depresjon bør du oppsøke fastlegen din. Fastlegen din vil vurdere om det er nødvendig å henvise deg til en spesialist.

I. Tannlege

Tannlegetjenester inngår ikke i fastlegeordningen. Voksne må som oftest betale alle utgiftene selv. Ved behandling hos en privat tannlege betaler du derfor den pris som tannlegen selv har fastsatt for en gitt behandling. For barn og ungdom til og med 18 år er nødvendig tannbehandling gratis når de går til den offentlige tannhelsetjenesten.

VI. Familie og barn

A. Mange familieformer

For å kunne gifte seg i Norge må begge parter være over 18 år. I Norge er det bare lov å ha én ektefelle.

»»

B. Separasjon og skilsmisse

Begge ektefeller har lik rett til separasjon eller skilsmisse dersom de ikke lenger vil leve sammen. Separasjon betyr at ektefellene bor hver for seg i ett år før de får skilsmisse.

C. Graviditet og fødsel

I Norge føder de fleste kvinner på sykehus, og barnets far eller en annen person kan være til stede under fødselen.

D. Barn

Dersom du får barn, kan du eller den andre forelderen få fri fra jobb og studier til barnet er rundt ett år gammelt.

E. Eldre

Mange eldre i Norge bor for seg selv. For at eldre skal kunne bo hjemme lengst mulig, kan de få tilbud om hjelp i hjemmet fra det offentlige. Hvis de eldre blir syke eller ikke kan klare seg selv, er det vanlig at de flytter til et sykehjem der de får stell og pleie.

F. Dødsfall i familien

Alle religioner og trossamfunn har egne og ulike tradisjoner og ritualer når det gjelder dødsfall og begravelser. I Norge er det begravelsesbyråene som informerer om hvordan en begravelse kan ordnes, og som arrangerer seremonien.

VII. Skolegang

A. Grunnskole for barn

Alle barn som oppholder seg mer enn 3 måneder i Norge, har rett og plikt til å gå på norsk grunnskole. Barn som er 6 år eller eldre må gå på skolen. Barn må gå på grunnskolen i 10 år. Hvis du har barn i skolealder må du kontakte nærmeste grunnskole eller kommunen din for å melde barna inn på skolen.

B. Videregående skole

Etter grunnskolen er det vanlig at barna fortsetter skolegangen sin på videregående skole. Ungdom har rett til å gå på videregående skole, men det er ikke obligatorisk.

VIII. Samfunn og demokrati

A. Befolkning

Det bor cirka 4,6 millioner mennesker i Norge, og de fleste bor i de store byene. Oslo er hovedstaden i Norge og har cirka 530 000 innbyggere. I Norge er det omtrent 365 000 innvandrere fra over 200 land. De største innvandrergruppene kommer fra Pakistan, Sverige, Danmark, Irak, Vietnam, Somalia, Bosnia-Hercegovina, Iran, Tyrkia og Serbia og Montenegro. I Oslo bor det cirka 120 000 innvandrere.

B. Demokrati

Norge er et demokrati. Det vil si at det er folket som velger hvem som skal bestemme, og folket velger representanter til Stortinget og til styrene i fylkene og kommunene. Norge er et monarki, men Kongen har ingen reell makt. Det er Stortinget og regjeringen som har størst politisk makt i landet.

C. Lovene

I Norge gjelder norsk lov, og lovene blir vedtatt av Stortinget. Alle som oppholder seg i Norge, må følge norske lover. Den som begår et lovbrudd, slipper ikke straff fordi han eller hun ikke kjenner loven.

D. Samfunnsrettigheter

I Norge har alle ytrings- og trykkefrihet. Det vil si at alle kan si og skrive hva man vil, du kan for eksempel kritisere eller protestere mot noe du synes er galt. Aviser, radio og TV er uavhengige av myndighetene.

»»

E. Velferd og skatt

Alle må betale en del av arbeidsinntekten og formuen sin i skatt til staten og kommunen de bor i. Skattepengene går til å drive sykehus, barnehager, skoler, asylmottak, til å bygge veier og til mange andre samfunnsoppgaver. Ved å betale skatt bidrar alle til fellesskapet.

IX. Lover og lovbrudd

A. Om lovene i Norge

I Norge kan du straffes selv om du ikke vet at bryter en norsk lov. Derfor er det viktig å lære om de viktigste lovene. Norsk lov er hevet over religion og tradisjon. Du kan ikke forsvare en ulovlig handling med at det er tradisjon eller en religiøs handling.

B. Politiet

Politiet skal blant annet hindre lovbrudd og passe på at det er ro og orden. De skal også beskytte folk som oppholder seg i Norge, og etterforske lovbrudd. Du kan ringe politiet på 02800 uansett hvor i landet du befinner deg.

C. Diskriminering

Diskriminering betyr å behandle noen dårligere enn andre på grunn av kjønn, nasjonalitet, religion, hudfarge, funksjonshemning, etnisk opprinnelse eller seksuell legning.

D. Tyveri og heleri

Det er forbudt å stjele i Norge. Det er også forbudt å kjøpe eller selge ting som er stjålet, selv om det er andre som har stjålet tingene.

E. Alkohol

I Norge er det tillatt å drikke alkohol mange steder, men ikke på offentlige steder som i gater eller parker. Det er heller ikke tillatt å kjøre bil dersom man har drukket alkohol.

F. Smugling

Det er forbudt å bringe varer ulovlig inn i Norge. Alt kjøp og salg av smuglervarer kan bli straffet. Det er ditt eget ansvar å være sikker på at du ikke handler med smuglervarer.

G. Narkotika

Salg, besittelse og forbruk av alle former for narkotika er strengt forbudt. Khat, hasj og marihuana, som kan være lovlig i andre land, regnes som narkotika.

H. Våpen

Å bære skytevåpen, kniv eller andre våpen er ikke tillatt, selv ikke til selvforsvar. Det samme gjelder for våpenkopier, leketøy, «softguns» og andre gjenstander som ser ut som våpen. Det er heller ikke lov å kjøpe eller selge våpen hvis man ikke har spesiell lisens fra norske myndigheter.

I. Vold og trusler om vold

Vold og trusler om vold er forbudt, også mot familiemedlemmer. Loven er særlig streng når det gjelder vold mot kvinner og barn.

J. Seksuell lavalder

I Norge er det forbudt å ha seksuell omgang med personer som ikke har fylt 16 år, selv om det er frivillig fra begge parter. Det er ens eget ansvar å finne ut om partneren er over 16 år.

K. Voldtekt

Voldtekt er en alvorlig forbrytelse i Norge. Dette gjelder også voldtekt av ektefelle. Det er ingenting som unnskylder voldtekt, uansett hvordan offeret kler eller oppfører seg. Voldtekt straffes med fengsel.

L. Kjønnsslemlestelse

Omskjæring av kvinner er strengt forbudt i Norge. Alle former for omskjæring av kvinner betraktes som kjønnsslemlestelse.

>>>

M. Tvangsekteskap

Alle skal selv kunne bestemme hvem de vil gifte seg med. Det er straffbart å tvinge noen til å gifte seg, og et ekteskap som har blitt gjennomført med tvang, kan bli gjort ugyldig.

N. Smitte av kjønnsykdommer

Hvis du vet at du har en kjønnsykdom, og smitter andre mennesker, kan du bli straffet. Hvis du er i tvil om du har en kjønnsykdom, bør du oppsøke en lege. Legen har taushetsplikt.

Innhold

I. Opphold i Norge	1
A. Krav om arbeidstillatelse	1
B. Fornyelse av arbeidstillatelse	1
C. Bosettingstillatelse	1
D. Arbeidstillatelser for personer fra EØS/EU/EFTA	1
E. Familieinnvandring	1
F. Besøksvisum	1
G. Besøk fra visumfrie land	1
H. Tap av tillatelser og utvisning	2
I. Statsborgerskap	2
II. Den første tiden i Norge	2
A. Kontakt med politiet	2
B. Kontakt med folkeregisteret	2
C. Tuberkuloseundersøkelse	2
D. Medlemskap i folketrygden	3
E. Førerkort	3
III. Norskopplæring	3
A. Norskopplæring	3
B. Plikt til å delta	3
C. Kostnader	3
D. Mer informasjon om norskopplæring	3
IV. Arbeid og arbeidsmarked	4
A. Arbeidskontrakt	4
B. Lønn, skatt og skattekort	4
C. Selvangivelse	4
D. Arbeidsledighet	4
E. NAV	4
V. Helse	5
A. Sykehus og legevakt	5
B. Lege	5
C. Taushetsplikt	5

D.	Ring 113 for Øyeblikkelig hjelp.....	5
E.	Sykt barn	5
F.	Graviditet og fødsel	5
G.	Abort.....	5
H.	Psykiske problemer	6
I.	Tannlege	6
VI.	Familie og barn	6
A.	Mange familieformer.....	6
B.	Separasjon og skilsmisse	6
C.	Graviditet og fødsel	6
D.	Barn	6
E.	Eldre	6
F.	Dødsfall i familien.....	7
VII.	Skolegang	7
A.	Grunnskole for barn	7
B.	Videregående skole	7
VIII.	Samfunn og demokrati	7
A.	Befolkning	7
B.	Demokrati.....	7
C.	Lovene	8
D.	Samfunnsrettigheter	8
E.	Velferd og skatt	8
IX.	Lover og lovbrudd	8
A.	Om lovene i Norge	8
B.	Politiet	8
C.	Diskriminering	8
D.	Tyveri og heleri	8
E.	Alkohol.....	9
F.	Smugling	9
G.	Narkotika.....	9
H.	Våpen	9
I.	Vold og trusler om vold	9
J.	Seksuell lavalder	9
K.	Voldtekt.....	9
L.	Kjønnslemlestelse.....	9
M.	Tvangsekteskap.....	10
N.	Smitte av kjønnssykdommer	10